

GÜVENLİ ŞEHİR KAVRAMININ TEORİLERLE VE MEKÂNSAL BAKIŞ AÇISI İLE İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE SAFE CITY CONCEPT WITH THEORIES AND SPATIAL
PERSPECTIVE

Aslı ÇOLAK

Doktora Öğrencisi, Marmara
Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Coğrafya Anabilimdalı
Doctoral Student, Marmara
University, Institute of Social
Sciences, Department of Geography
asli.colak76@gmail.com
ORCID ID: 0009-0007-8886-918X

Mehmet Akif CEYLAN

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Coğrafya Bölümü,
Prof. Dr., Marmara University,
Faculty of Humanities and Social
Sciences, Department of Geography
maceylan@marmara.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-1195-7436

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1284318

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 16.04.2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 11.10.2023

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Çolak A. & Ceylan M. A. (2023).
Güvenli Şehir Kavramının Teorilerle ve Mekânsal Bakış Açısı ile İncelenmesi.
USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi 5(13), 626-648.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Nüfusun hızla arttığı ve güvenlik sorununun da beraberinde arttığı şehirlerde önleyici politikaların geliştirilmesi için suçlara neden olan sosyo-ekonomik, toplumsal ve diğer etkenler ile suçların işlenmesini kolaylaştıran fiziki (mekânsal) unsurların tespit edilmesi ve giderilmesi gerekmektedir. Emniyet teşkilatı ve profesyonel rehberlik öncülüğünde başta devlet olmak üzere yerel yönetimler, ilgili kamu kurumları, özel teşebbüs, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve vatandaşların işbirliği ile kapsamlı stratejilerin ortaya konulması ve etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Suçların işlenmesini zorlaştırmak ve potansiyel suçluları caydırmak amacıyla imar planları ve fiziki düzenlemeler büyük öneme sahiptir. Çünkü fiziki çevredeki fırsatlar suç düşüncesine sebep olduğu bilinmektedir. Fiziki çevrede yapılacak düzenlemeler, suç işleme eğilimindeki kişiler için suç işlemeyi güçleştirecektir. Temiz, bakımlı, sosyal donatılı, çevre aydınlatması planlanmış, kontrol edilebilir otoparklara sahip, alarm ve kamera sistemleri uygulanmış şehirler; suçlular için suç işlemeyi güçleştirecek ve bu şehirlerde yaşayan vatandaşlar açısından ise denetim, güvenlik ve sorumluluk duygusunu daha yaygın hale getirecektir. Mekânsal bir bakış açısı ile suç, düşünce ve çevre kavramları arasındaki ilişkiden yola çıkılarak suçun önlenmesine yönelik çevresel tasarımların yapılması "Güvenli Şehir" yaklaşımını ortaya çıkarmaktadır. Çevresel eşitsizlikleri ortadan kaldırarak, güvenli şehir mekânları planlayarak, yaşam kalitesi yüksek yapıları şehirler oluşturmak için suç teorilerinden yola çıkarak disiplinler arası çalışmalar ve bütüncül yaklaşım ile şehir planlamaları yapılması gerekmektedir. Böylece çevresel tasarım yolu ile suç önleme politikaları geliştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Suç Önleme, Şehir Güvenliği, Fiziki ve Çevresel Tedbirler, Suç Teorileri, Güvenli Şehir Kavramı, Suç Düşüncesi ve Çevre

Abstract: It is necessary to identify and eliminate the socio-economic, social and other factors that cause crimes and the physical (spatial) elements that facilitate the commission of crimes in order to develop preventive policies in cities where the population is rapidly increasing and the security problem is increasing. Comprehensive strategies need to be put forward and implemented effectively, with the cooperation of the state, local governments, relevant public institutions, private enterprises, universities, non-governmental organizations and citizens, under the leadership of the police force and professional guidance. Zoning plans and physical arrangements are of great importance in order to make it more difficult to commit crimes and to deter potential criminals. Because it is known that opportunities in the physical environment cause criminal thoughts. Arrangements to be made in the physical environment will make it more difficult for people who tend to commit crimes to commit crimes. Cities that are clean, well-maintained, socially equipped, with planned environmental lighting, controllable parking lots and alarm and camera systems; It will make it harder for criminals to commit crimes and will make the sense of control, security and responsibility more widespread for citizens living in these cities. Based on the relationship between the concepts of crime, thought and environment from a spatial perspective, environmental designs aimed at preventing crime reveal the "Safe City" approach. In order to eliminate environmental inequalities, plan safe city spaces, and create cities with high quality of life, interdisciplinary studies and holistic approach should be carried out, based on crime theories. Thus, crime prevention policies can be developed through environmental design.

Key Words: Crime Prevention, City Safety, Physical and Environmental Measures, Crime Theories, Safe City Concept, the Idea of Crime and Environment

GİRİŞ

Şehir ve suç, birbiri ile ilişkili iki kavram olarak oldukça geniş bir araştırma alanına sahiptir. Plansız bir şehirleşmenin yani fiziki çevrenin suç düşüncesine etkisinden, güvenli şehir yaklaşımına ve rant elde etmek amacıyla imar planları aracılığıyla şehre karşı işlenen suçlara kadar birçok konu başlığı, bu araştırma alanı içerisine dahil edilebilir. Bu çalışmada şehirlerin fiziki (mekânsal) görüntüsü ile suç ve suç düşüncesi arasındaki ilişki ele alınmaktadır.

Suçların sosyal varlık olan insanlar tarafından belirli bir mekân üzerinde işlenmesi temelinden yola çıkılarak bu çalışmada suç olaylarının gerçekleştiği mekânsal nitelikler araştırılmaktadır. İnsan-mekân ilişkisi üzerine çalışma alanına sahip olan coğrafya, temel prensiplerinden olan dağılım ilkesine göre suç olaylarının meydana geldiği yeri, suça etki eden faktörleri ve sebep-sonuç ilişkisi dâhilinde mekân ilişkilerini incelemektedir. Çalışmada suçlu davranışlarının mekânsal özelliklerinin araştırılması, suçun mekânsal boyutunu teşkil etmektedir.

Suç ve coğrafya arasındaki ilişki uluslararası camiada 150 yıllık bir geçmişe sahipken, Türkiye’de suç coğrafyasına yönelik araştırmaların tarihçesinin henüz 20 yılı bile doldurmadığı göze çarpmaktadır (Başaran, 2022: 628). Suç Coğrafyası çalışmaları oldukça eskiye dayanan Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde, suç olgusunu hem teorik açıdan inceleyen pek çok araştırma mevcut iken hem de coğrafi açıdan değerlendiren geniş konusal yelpazeye sahip pek çok araştırma mevcuttur. Ülkemizde ise daha çok şehirlerde suçun meydana geldiği mekânın ve zamanın belirlenmesi, mekânsal dağılımının bilinmesi ve sebep sonuç analizleri yapılması, araştırmaların temelini oluşturmaktadır.

Ülkemizde suç coğrafi açıdan incelenmekle birlikte, bu çalışmaların sayısı çok değildir ve konu teorik arka plan olmadan ele alınmaktadır. Şehirsel arazi kullanımı ve kısmen şehirsel demografi açıklayıcı olarak kullanılmaktadır. Batılı suç literatüründe olduğu gibi konusal olarak çeşitlilik yoktur. Bu çeşitlilik coğrafyacı olmayan bilim dalları tarafından sağlanmaktadır. Güvenli şehir yaklaşımı suçu önlemede şehirsel tasarımı ön plana çıkarmaktadır. Bu konuda coğrafyacıların katkısı henüz olmamıştır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2021: 48). Tespitlere göre ülkemizde 2003-2020 yılları arasında suç coğrafyası alanında toplam 54 araştırma yapılmış olup, bunların 30’u hakemli dergilerde yayımlanmış makalelerden, 15’i yüksek lisans tezlerinden, 5’i ulusal kongre ve sempozyumlarda sunulmuş bildirilerden, 3’ü kitaplardan ve 1 tanesi de kitap bölümünden oluşmaktadır (Başaran, 2022: 649).

Yapılan çalışmaların büyük kısmında il, ilçe ve kır yerleşmelerimizde meydana gelen suçların mekânsal analizi yapılmakta ve coğrafi özellikleri konu edilmektedir. Bu çalışma, mekânsal bakış açısını Sosyal Düzensizlik, Savunulabilir Mekân, İnşa Edilmiş Çevre, Rutin Faaliyetler, Durumsal Suç Önleme, Kırık Pencere, Rasyonel Tercih ve Suç Deseni Teorileri ile temellendirerek literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu doğrultuda bu çalışmada öncelikle yöntem açıklanmış, ardından suç, mekân ve şehir güvenliği ilişkisine değinilmiş, şehirlerde yaşanan suç olayları teorik

yaklaşımlar ile temellendirilmiş, Güvenli Şehir Yaklaşımı üzerinde değerlendirmeler yapılarak sonuç ve öneriler bölümüne geçilmiştir. Teorilere göre toplumda kabul görmeyen, toplumdaki hâkim norm ve değerlerden farklı düşen davranışları cazip hale getiren mekânlar, suç üretmektedir. Sosyal kontrolün azaldığı, yaşam kalitesinin düştüğü mekânların fiziki ve sosyal yapıları suçun gerçekleşmesine zemin hazırlamakta ya da suçun o mekânda yayılmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla suçun gerçekleştiği yer, en az suç işleyen kadar önemlidir. Bu nedenle suçun mekân ile birlikte ele alınması, suçun azaltılması ve önlenmesine yönelik geliştirilecek güvenlik politikaları açısından büyük önem taşımaktadır.

Yöntem

Şehirlerde yaygınlaşan suç olaylarını engellemede; mekânsal, hukuksal ya da güvenlik açılarından nelerin yapılabileceğini ortaya koymak ve kentsel güvenliğe disiplinler arası bir çerçeveden bakmak gerekmektedir (Ataç ve Gürbüz, 2009: 31). Bu nedenle gözden geçirme, değerlendirme ve sentezleme yöntemleri ile araştırma konusu kapsamında yayınlanmış çalışmalar incelenerek disiplinler arası literatür taraması yapılmıştır.

“Literatür taraması bilimsel bir çalışmanın parçası olduğu kadar aynı zamanda bir yöntemdir. Bu yöntem araştırma problemine bağlı olarak erişime açık tüm yayınlara ulaşıp bu kaynakların problemle ilişkisine göre araştırma içindeki yerini alır. Bunun için kaynaklarda yer alan bilgiler, problemin çözümüne yönelik olarak yeniden değerlendirilir, seçilir ve araştırmacı tarafından yorumlanır” (Balci, 2016: 75). Araştırma konusunda yapılan literatür taraması ile incelenen konunun özgünlüğü, geçmişi ve öneminin ortaya konulması amaçlanmıştır. Literatür taraması esnasında çalışmaları yapan bilim alanları ile ilgili herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. Coğrafya alanında yapılan çalışmaların sınırlılığı nedeniyle suçun mekânsallığına vurgu yapan her kaynaktan yararlanılmış, zaman sınırlaması yapılmamıştır. Çalışmada var olan teorik çerçeve ve mekânsal bakış açısından yola çıkılarak değerlendirmeler, eleştiriler ve sentezler yapılmıştır. Böylece yeni bir konuyu ortaya çıkaran bu çalışmada, farklı bilim ve uygulama alanlarının çalışmaları irdelenmekte, bütüncül bir yaklaşım ile suça neden olan sosyal, ekonomik, toplumsal faktörlerin de var olduğu kabul edilerek mekânsal özellikler üzerinde durulmuştur. Çünkü suç olgusunu etkileyen faktörler bir bütündür ve disiplinler arası çalışma gerektirir.

Özellikle batı ülkelerinde şehre ve güvenliğe yönelik çözüm önerileri getirmede güvenlik görevlileri, suçun mekânsal boyutunu incelemeye şehre dair fiziki kararlar veren şehir plancılarından, sosyal boyutunda sosyologlardan, ekonomik boyutunda ekonomistlerden, ceza boyutunda ise hukukçulardan faydalanmakta, mevcut suç durumunu ortaya koymada ve farklı suç analizleri üretmede ise coğrafi bilgi sistemleri uzmanları ile birlikte çalışmaktadır (Ataç ve Gürbüz, 2009: 40). Ayrıca makalede, güvenlik hizmeti sunan şehirlerin aynı zamanda suç olgusuna sebep olan fiziki özellikleri de barındırması konusu ele alınarak eleştirel bir yaklaşım sergilenmektedir.

Suç, Mekân ve Şehir Güvenliği İlişkisi

İnsanların bir arada yaşama zorunluluğu; etnik, din, kültür, eğitim, gelenek, örf ve adet açısından birçok farklılığın bir arada bulunduğu şehirlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Nüfusun sürekli artış göstermesi, ortalama yaşam süresinin uzaması, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, üretimin devasa boyutlara ulaşması, dünya ülkelerinin çoğunda nüfusu kırsal alanlardan şehirlere kaydırmakta, şehirleşme kavramı ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda nüfusun heterojen hale geldiği ve suç kavramının yoğunluk kazandığı şehirler ortaya çıkmaktadır. Geçmişte öncelikle güvenlik ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile kurulan şehirlerin hizmet alanı giderek genişlemekte ve güvenlik, şehirlerde sunulan altyapı hizmetlerinden biri haline gelmektedir.

İşlevsel olarak güvenlik hizmeti sunan şehirler, aynı zamanda suçun en fazla işlendiği alanlar haline gelerek büyük bir tezatlık oluşturmaktadır. Suça neden olan sosyal, ekonomik, kültürel faktörlerle birlikte, suçun işlenmesini kolaylaştıran ve kişide suça yönelme düşüncesi oluşturan fiziki ve çevresel faktörler de bulunmaktadır. Burada dikkati çeken esas husus, her şeyden önce suçu tek nedene indirgememekle birlikte nüfusun artması ile suç miktarındaki artışın kaçınılmaz oluşudur.

Suçlu açıklamaya çalışan teorilerin bir kısmı biyolojik ve psikolojik açılarından (birey odaklı olarak) yaklaşmakta, diğer bir kısmı ise suça sosyolojik (toplum etkileri ile) ve ekolojik (çevre etkileri ile) bir açıklama getirmeye çalışmaktadır. Özellikle, "sosyolojik ve ekolojik teoriler" suçun açıklanmasında çevre ile insan arasındaki etkileşime odaklanmaktadır. Suç olarak nitelenen davranışları, meydana geliş biçimlerini ve kapsamalarını tam olarak açıklayan bir teori yoktur. Suç teorileri tek bir insan için değil, belirli bir grup için açıklayıcıdır. Günümüzde şehir ölçeğinde, yerel ve küresel boyutta yaşanan ve yaşanmakta olan süreçlerde özellikle sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerden dolayı sosyolojik ve ekolojik teoriler ön plana çıkmıştır (Kaypak, 2013: 17).

Sosyolojik suç teorileri suçu, çevrenin değişimi ile ortaya çıkan sosyal değişimin bir fonksiyonu olarak açıklamaya çalışır. Şehirlerde kır alanlarında olduğu gibi bir geleneksel hayat tarzı bulunmaz, şehirde yaşam yüzeyseldir; insanların birbirlerini tanımadığı, ilişkilerin gelip geçici, akrabalık ve dostluk bağlarının zayıf olduğu bir yaşam tarzı hâkimdir. Dolayısıyla geleneksel sosyal ilişkilerin zayıflaması toplumsal olarak örgütlenmeyi olumsuz yönde etkilemekte, bu da suçluluğun oluşmasında en önemli etken olarak görülmektedir (Aksoy, 2007: 12).

Yerleşim alanlarında ve kamusal mekânlardaki zayıf şehir tasarımları, suçların işlenmesi için ortam sağlamakta ve bu yerlerdeki gözetim ve denetim eksikliği sonucu oluşan şehirsiz vandalizm ve grafiti örnekleri, toplumdaki suç korkusunu artırmaktadır. Dolayısıyla "mahalleli gözetimi" olarak adlandırılan doğal (informel) gözetimden, kamera sistemleri ve güvenlik hizmetlerinin sağladığı formel gözetimden yoksun noktalar, özellikle geç saatlerde yeterince aydınlatılmayan mekânlar, terk edilmiş, harap bina ve çevreleri, uyuşturucu satıcıları, gaspçılar ve

şahsa-mala yönelik suç işleyenler için ideal yerler haline gelmektedir. Aynı şekilde kontrolsüz giriş ve çıkışların olduğu yerler ile şehrin gündüz saatlerinde en yoğun ve kontrolsüz olduğu şehir merkezleri, düğüm noktaları, gözetim ve denetimden uzak açık alanlar da suçların işlenmesi için diğer şehirsal mekânlara göre daha kolay ulaşılabilen yerler olarak görülmektedir (Ataç ve Gürbüz, 2009:30). Nitekim ülkemizde 14.03.2018 tarihinde 81 il valiliğine gönderilen İçişleri Bakanlığı Genelgesi ile halkın can ve mal güvenliğini tehdit eden, suç ve suçluların barınma yeri haline gelen metruk binaların yıkılması talimatı verilmiştir.¹ Ayrıca sokak aydınlatmasının yetersiz olduğu noktalarda suç işlenmesinin artacağı öngörülerek aydınlatmaların genişletilmesi çalışmaları yapılmıştır.

Şehirlerin suça etkisi iki boyutludur. Sosyal, siyasal, ekonomik ve çevresel özellikleriyle bir bütün halinde olan şehirlerdeki üretim ve tüketim süreci arasındaki dengesizlik hali, şehir hayatındaki yaşam kalitesini bozarak suça teşvik etmektedir. Şehirde lüks farklılaşmakta ve heterojenlik artmaktayken toplum içinde fırsat eşitliği sağlanmaması ve şehirsal yaşam ilişkilerinin bozulması durumunda, şehirde suç oranları artmaya devam edecektir. Bir diğer boyutu ise şehirlerin fiziki özelliklerinin suç algısına olumlu veya olumsuz etkisidir.

Şehirlerin fiziki ölçütleri, büyüklüğü ve tasarımı, aktivite alanlarının ve yolların kullanım yoğunluğu, kat adedi, şehir merkezine olan uzaklık, farklı fonksiyon alanlarının şehir içinde konumlanması, aydınlatma elemanlarının yetersizliği, alkol çıkış noktaları, araba park yerlerinin oluşumu suç üzerinde ana etkenlerdir (Atik, 2014: 17). Kırık Pencereler teorisinde olduğu gibi gecekondu bölgeleri ile kaçak apartmanların yüksek yoğunlukta bulunduğu çarpık şehirleşme alanları, dar cadde ve sokaklar, şehir merkezindeki yıkık dökük ya da terk edilmiş binaların bulunduğu çöküntü alanları, ekonomik ömrünü dolduran alanlar, bakımsız ve terk edilmiş yerleşim yerleri; suç algısını ve düşüncesini oluşturan mekân özellikleridir.

Her insanın yaşam alanı ile bir bütün olarak korunduğu bir şehirsal mekânda yaşama hakkı vardır. İşte bu hakkın sunulduğu fiziki, sosyo-ekonomik ve kültürel bütünlüğü olan, sağlıklı ve temiz mekânlar ise suç algısını ve düşüncesini ortadan kaldıran mekânlara ait özelliklerdir. Bu mekân özelliklerinden biri olan güvenlik sistemleri ağı ile suçta caydırıcılık oluşturulur.

Paul Virilio'ya göre, şehirler artık fiziki sınırlar ile değil, elektronik gözetim sistemleri ile çevrilidir. Eskiden şehirlere fiziki bir geçitten girilmekteyken artık görsel ve işitsel (audiovisual) bir protokolden geçilerek girilebilmektedir (Virilio, 1991; akt. Uludağ Eraslan, 2019: 870). Bu sistemler aracılığıyla sürekli denetleyen bir bakışın ağırlığı ile suç olayları azalma eğilimi gösterecektir. Dolayısıyla şehirlerde yaşanan suç olaylarına teorik açıdan bakmak "güvenli şehir" kavramının önemini bir kez daha gösterecektir.

¹ <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/sehirlerin-guvenligi-icin-metruk-binalar-yikiliyor/1157396>

Teorik Yaklaşımlar ile Şehirlerde Yaşanan Suç Olayları

Suç olgusunun şehirlerde yoğunlaşmasının nedenleri üzerine yapılan çalışmalar, mekânsal bakış açısı ile suçu açıklayan ilk teorileri ortaya çıkarmıştır. Bazı sosyal ve kent bilimciler tarafından şehir hayatının suçu arttırdığı fikri ileri sürülmektedir. Şehirleşme ile birlikte sosyal kontrol mekanizması zayıflamakta, kişinin toplumsal normlara, gelenek ve göreneklere olan bağlılığı azalmakta ve suça yönelme olasılığı da artmaktadır. Bu fikirden yola çıkan sosyologlar ve kent bilimciler, şehirleşme ile suç arasındaki ilişkiyi farklı teorilerle değerlendirmişlerdir.

20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyıl başlarında suç olaylarında mekânsal özellikler ön plana çıkmaktadır. Buna bağlı olarak suç, farklı bilimlerden mekânsal bakış açısıyla incelenmiştir. Ekolojik bakış açısı bu bakımdan ön plana çıkmaktadır. Kriminoloji, sosyoloji, mimarlık, şehir planlama, siyaset bilimi, coğrafya, suçu ve bağlantılı kavramları ekolojik bakış açısıyla incelemektedirler (Aliağaoğlu ve Uğur, 2021: 48).

Fiziki çevredeki fırsatların eşitsizliği, suç düşüncesine neden olmaktadır. Şehir planı yaklaşımı olarak da ifade edilen Sosyal Düzensizlik, Savunulabilir Mekân, İnşa Edilmiş Çevre, Rutin Faaliyetler, Durumsal Suç Önleme, Kırık Pencereler, Rasyonel Tercih ve Suç Deseni Teorileri güvenli şehir yaklaşımında kullanılan başlıca teorilerdir. Şehir tasarımında güvenlik hizmetini ön plana çıkaran Güvenli Şehir yaklaşımında amaç, suçun işlendikten sonra cezalandırılması değil, suçun işlenmesine fırsat verilmemesidir.

Daha önce de belirtildiği gibi bu çalışmada suç kavramının çevre ve düşünce ile olan ilişkisine bağlı olarak çevresel tasarım yolu ile suç düşüncesinin önlenmesi amaçlanmakta ve bu amaç doğrultusunda aşağıdaki suç teorileri temel alınmaktadır.

1. Sosyal Düzensizlik Teorisi

Sosyal Düzensizlik (Organizasyonsuzluk) Teorisi 1920'li yılların başında Shaw ve McKay'ın suçu ekolojik bir çerçevede içerisinde incelemesi sonucu ortaya çıkmıştır. Suç oranı yüksek olan şehirlerde araştırmalar yapılarak ortaya atılan teoriye göre, şehirler suçun ortaya çıktığı alanlardır ve bireyin içinde yaşadığı toplum ve mekân ile suç doğrudan ilişkilidir (Yirmibeşoğlu ve Ergun, 2007:24-25). Teoriye göre işsizlik, yoksulluk, nüfus hareketliliği, şehirleşme, göçlerle meydana gelen etnik-ulusal çeşitlilik, aile yapısında bozulmalar, eğitimdeki yetersizlikler sosyal çözülmenin başlıca nedenleridir. Mala karşı işlenen suçlar, ekonomik ve sosyal açıdan refah içinde yaşayan bölgelerde; kişilere karşı işlenen suçlar ise ekonomik ve sosyal açıdan refah seviyesi düşük olan bölgelerde meydana gelmektedir.

Shaw ve McKay, çalışmalarını yaparken şehri merkezden çevreye doğru bölgelere ayırmışlar ve söz konusu bölgelerde yıl yıl suç istatistikleri ile karşılaştırma yaparak bazı sonuçlara varmışlardır. Bu sonuçlar aşağıda maddeler halinde verilmiştir (Dolu, 2012: 215- 216):

(1) Suç, şehir merkezlerinde yoğunlaşmakta ve şehir kenarına doğru azalmaktadır.

(2) 30 yıl öncesinde suçun yoğun olduğu bölgeler 30 yıl sonra da suçun yoğun olduğu bölgeler arasında görülmektedir.

(3) Suçun yoğun olduğu bölge sakinleri ekonomik ve sosyal konum açısından alt sınıfta yer alırken, suçun az olduğu yerlere ikamet edenler ekonomik ve sosyal açıdan refah içerisinde yaşayan insanlardır.

Son asırda dünyamızda yaşanan hızlı değişim, savaşlar, yoğun nüfus hareketleri ve göçler, ekonomik bunalımlar ve gelir dağılımındaki adaletsizlikten kaynaklanan birtakım sorunlar nedeniyle toplumların homojen olan yapıları bozulmuş ve pek çok kültür, ırk ve ekonomik seviyeden insanın bir araya gelmesiyle daha karmaşık sosyal yapılar meydana gelmiştir. Bu kadar farklı kültürlerden insanın aynı mekânı paylaşmaya başlamasıyla, birbirinden çok farklı değer sistemleri karşı karşıya gelmiş ve kültür çatışmaları yaşanmıştır (Dolu, 2012: 221). Teoriye göre suç, şehir yapısındaki bozulmadan kaynaklanan sosyal organizasyondaki değişimden ve düzensizlikten kaynaklanır.

Sosyal Düzensizlik Teorisi suçun ortaya çıkışı ile ilgili olarak dört varsayım ileri sürmüştür (Dolu, 2012: 229):

(1) Suç toplumsal yapının bozulmasıyla ortaya çıkar.

(2) Toplumsal yapının bozulması, sanayileşme, göç vb. etkenler yüzünden şehirlerde daha çok meydana gelir.

(3) Suçların mahalli dağılımı belirli bir ekolojik sistematiğe göre meydana gelir.

(4) Sosyal düzensizlik devam ettikçe hem yeni suçlar ortaya çıkar hem de söz konusu suçlar gelecek nesillere aktarılır.

Kültürel çeşitlilik, hareketlilik, yoksulluk gibi şehir hayatının karakteristik özelliği haline gelen faktörler sosyal çözülmeye yol açmaktadır. Sosyal çözülme de bireyleri yozlaştırması ve bireylerin toplumsal değerlere olan bağlılığını azaltmak yoluyla suç işleme eğilimlerini artırmaktadır.

2. Savunulabilir Mekân (Alan) Teorisi

Aslen mimar olan Oscar Newman (1972), "Savunulabilir Alan: Şehir Tasarımıyla Suç Önleme" isimli kitabında "Savunulabilir Mekân Teorisi"nden bahseder. Teori, mekânın suçu engelleyici veya arttırıcı nitelikte çeşitli özellikleri olduğu tezine dayanmaktadır.

Savunulabilir Mekân Teorisi, inşa edilmiş çevrenin suç ve suça maruz kalma üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Teoriye göre, şehirsiz Amerika'da (ABD) değişen fiziki çevre, suçlunun suç eylemini yerine getirmesine yardımcı olmaktadır. Savunulabilir mekân, oturma alanı çevreleri için ortaya konulan bir teoridir. Teori mimari tasarım yoluyla sosyal yapıyı güçlü kılmak hedefini esas almaktadır. Savunulabilir mekân teorisine göre, fiziki tasarımın dört elemanı, ayrı ayrı veya

hep birlikte güvenli çevrelerin oluşumunda etkili olmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

(1) Mekânın yerel olarak tanımlanması gerekmektedir. Böylece mahalle sakinleri arasında aidiyet duygusu güçlenecektir.

(2) Apartman pencerelerinin konumu, içten ve dıştan gözetlemeyi kolaylaştıracak şekilde seçilmelidir.

(3) Bina şekillerinin tasarım yoluyla değişimi, yabancıların gözüyle yerleşenler arasında sosyal kontrolün güçlü olduğunu gösterecektir.

(4) Oturma alanları için sürekli tehlikeli olmayan benzer fonksiyonlu kentsel alanlar seçmek savunma mekanizmasının güçlenmesine neden olur (Newman, 1972; Aliağaoğlu, 2007; Aliağaoğlu ve Uğur, 2021).

Suç ve mekân arasında kurulan ilişki sonrasında ortaya çıkan suç önleme stratejilerinden biri olan Savunulabilir Mekân Teorisi'ne göre mekâna ait fiziki çevre özellikleri kişilerin yaşadıkları mekâna aidiyet duygusu oluşturmasıyla suç düşüncesine iten faktörler azaltılabilir.

Savunulabilir alan dört tasarım unsurunu içerir. Bu tasarım unsurları: bölgesellik, gözetim, çevresel görünüm ile coğrafi çevredir. Bölgesellik yapıyı çevrenin bir özel alanı sembolik ve gerçek engellerle sınırları belirli hale getirebilmesidir. Bir mekân ve çevreye ait sahiplik hissi uyandırmak ve bu algıyı tanımlamaktır. Gözetim, bir yerde yerleşik ve yerleşik olmayan kişilere oradaki yapıyı çevrenin barındırdığı binaların, oradaki tasarımılanmış unsurların, pencerelerin ve girişlerin kullanılarak diğerlerini gözleme, gözetleyebilme fırsatlarını tanımasıdır. Yani bir yerdeki tasarım unsurlarının gözetim fırsatını oradaki kişilere vermesidir. Bu şekilde olabilecek suç unsurlarının bir gözetim korkusuyla azaltılması planlanır. Görünüm ve çevre ise yapıyı bir ortamın ve bu ortamda var olan ve hissedilen yönetim şeklinin o çevrenin algılanmasını etkilemesidir. O yerin temiz, iyi bakımlı ve düzenli bir yer algısı oluşturabilmesi aynı zamanda birileri tarafından ilgilenildiği ve kontrol edildiği anlamını taşır. Coğrafi çevre unsuru ise bir yeri çevreleyen alanların oranını güvenliğini nasıl etkilediği konusunu içerir. Bir yerin kendisinin güvenli olması önemli olduğu kadar o yeri çevreleyen komşu yerlerin de güvenli olması suçun mobilitesinin azaltılması bakımından önemlidir. Savunulabilir alan fikri mimari ile birleştiğinde ortaya bazı prensipleri olan şehir tasarımı yaklaşımı çıkmaktadır. Bu yaklaşım bireyi odağına almakta ve birey güvenliği için bazı değişiklikler öne sürmektedir. Bireyin bulunduğu alanda çevrede ne olup bittiğinin farkında olabileceği, diğerlerini görebileceği diğerlerinin de kendisini göreceği ve gerektiğinde kolaylıkla yardım çağırabileceği ya da yardıma ulaşabileceği bir tasarım önemlidir. Bu tasarım uygun ışıklandırma, bilgi verici işaret ve levhalar, kör noktaların azaltılması ve sahiplik duygusunun artırılmasıyla desteklenmektedir (Cicerale ve Cicerale, 2016: 4). Teoriden yola çıkarak kişilerde suç düşüncesinin oluşumunu engellemek amacıyla suç-mekân ilişkisine dayanarak "şehir planlaması" veya "şehircilik politikası"

üretilmelidir. Suçun nedenlerine mekânsal bakış açısı kazandıran teorilerden biri de İnşa Edilmiş Çevre Teorisi'dir.

3. İnşa Edilmiş Çevre Teorisi

Teori, 1979 yılında Leonard Cohen ve Marcus Felson tarafından geliştirilmiştir. İnşa edilmiş çevrenin, yani mimarî ve çevresel tasarımın hedefin çekiciliğini azaltmak, koruma şartlarını güçlendirmek gibi bir işlevi vardır (Cohen ve Felson 1979: 592).

Suç önleme maksadıyla ortaya atılan bir teoridir. Yerleşim yerleri sosyal kontrol mekanizmasının ve sosyal birlikteliğin gelişimine olanak verirse suç oranlarında da azalma meydana gelir. Şehir tasarımları ile kişilerde hâkimiyet ve toplumsallık duygusu oluşturulmalıdır. Yani bir mekânda ikamet eden bireylerin o çevreyi koruyup kollamasına dayanır. Teorinin özünde kişinin yaşadığı mekâna karşı aidiyet duygusu oluşturması vardır.

Teoride terk edilmiş, bakımsız, harabe haldeki yerler azaltılarak iyi ışıklandırma, kamusal alanların görünürlüğünün artırılması, az katlı yapılaşma gibi fiziki tasarım önlemleri yer alır. Mekân sakinleri arasında sosyal dayanışma artırılmalı, aidiyet duygusu oluşturacak şekilde tasarlanmalıdır.

4. Rutin (Olağan) Faaliyetler Teorisi

1979 yılında Leonard Cohen ve Marcus Felson tarafından geliştirilen teori, suçluya odaklanmak yerine suçun gerçekleştiği mekân ve zamana odaklanmaktadır. Teori, suçun nedeninin insanların günlük hayatındaki rutinler olduğunu ve insanların evden uzakta geçirdikleri zamanın artışına paralel olarak suçların artacağını ileri sürer (Dolu, 2009: 3). Çünkü suç fırsatlarının insanların günlük rutin faaliyetleri sırasında ortaya çıktığını savunur. Suç işleme eğilimindeki kişilerin bulunduğu ortamda var olabilecek uygun bir hedefin varlığı, koruyucu, önleyici tedbirin eksikliği veya yokluğu ve güvenliğin sağlanmamış olması suç düşüncesinin veya doğrudan suç olayının meydana gelmesine sebep olacaktır. Yani teoriye göre suç, gündelik yaşam içerisindeki rutin faaliyetler sırasında ortaya çıkar.

Rutin Aktiviteler Teorisi'ne göre, suç mağduru olmayı belirleyen ve suç oluşumunu tetikleyen unsurlar bulunmaktadır. Bunlar:

(1) Hedefin görünür olması (örneğin; park edilmiş bir aracın içine dışarıdan görülür bir çanta bırakmak, diğer insanların yanında bankadan çekilen parayı saymak gibi),

(2) Hedefin değerli ve arzu edilir olması (örneğin; genç kadınların yaşlılara göre daha çok tecavüze uğraması, maddi değeri yüksek eşyaların çalınması, zengin görünümlülerin fakirlere göre daha çok hedef seçilmesi gibi),

(3) Hedefin suça karşı korumasız olması (örneğin; aydınlatılmamış bölgeye park edilmiş araç, güvenlik kamerası olmayan bir mağaza, yaşlılar, kadınlar ve çocuklar gibi),

(4) Hedefin hareket kabiliyeti (örneğin; değeri yüksek ve taşınması kolay eşyalar ya da arabaların tercih edilmesi gibi),

(5) Hedefin müsait ve erişilebilir olması (örneğin; soyulmaya müsait bir ev, çalıp taşımaya müsait eşyalar, ailenin denetimi ve koruması olmadan sokakta oynayan çocuk gibi) (Dolu, 2009: 9-11).

Bu teoriden yola çıkarak suçun azaltılması ve önlenmesi için, hayatın günlük akışı sırasında suç fırsatlarını azaltıcı tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda suça eğilimi olan kişileri teşvik eden mekâna ait fiziki faktörlerin ortadan kaldırılması, hedefleri hedef olmaktan çıkarma ve koruyucu/önleyici güvenlik tedbirlerini arttırma şeklinde önlem alınmalıdır. Rasyonel Tercih Teorisi'nde olduğu gibi, Rutin Aktiviteler Teorisi de fırsatların kişileri suça motive ettiğini varsaydığı için fiziki tedbirlerin alınmasını, çevresel düzenlemelerin yapılmasını ve önleyici tedbirler alınmasını savunur. Suç kavramının çevre ve düşünce ile bağlantısını bu teoriden farklı olarak ortaya koyan teorilerden biri Durumsal Suç Önleme Teorisi'dir.

5. Durumsal Suç Önleme Teorisi

Ronald Victor Clarke ve Graeme R. Newman tarafından 1980 yılında geliştirilmiştir. Teoriye göre kişiler içinde buldukları koşulların elverişliliğine bağlı olarak birer potansiyel suçludur. Suç işleme olasılığı olan çevrede alınacak önlemler, fiziki düzenlemeler ve planlanan çevresel tasarımlarla çevrenin kişinin zihninde suç düşüncesi oluşturmasını sağlayacak suç fırsatlarının azaltılacağını savunur.

Durumsal Suç Önleme Teorisi, hedef olarak seçilmesi muhtemel mal ve şahısları korumak için kullanılabileceği gibi (örneğin; vitrinde gerçek cep telefonu ve bilgisayar yerine maketlerinin sergilenmesi, ürünlerin üzerine barkot yerleştirilmesi gibi), olası suçları önlemek için suç mahallerinde de kullanılabilir. Bazı önlemlerle suçu azaltmak mümkündür. Bu önlemler, suç işlenmesi muhtemel binaların camlarına demir parmaklıklar takılması, güvenlik görevlilerinden yararlanılması, güvenlik kameraları yerleştirilmesi, kartlı sistemler kullanılarak giriş çıkışların kontrol altında bulundurulması, mekânsal düzenlemelerle bireylerin çevrelerinde neler olup bittiğini görmelerini sağlayacak doğal gözetim ortamının oluşturulması arasındadır (Dolu, 2009: 19).

Clarke'a göre suç fırsatlarını azaltmak için 16 farklı teknik önerilebilir. Bunlar:

(1) Hedeflere ulaşımın zorlaştırılması (örneğin; bariyer, çelik kapı, sağlam kilit kullanımı) gerekmektedir,

(2) Girişlerin kontrolü (örneğin; bina, işyeri, ofis, park yeri girişleri) gerekmektedir,

(3) Potansiyel suçlulara alternatif yöntemler bularak engelleme (örneğin; fanatiklerin stadyumda ayrı bir bölüme oturtulması) gerekmektedir,

(4) Suçu kolaylaştırıcı unsurların kontrolü (örneğin; cam bardakların silah gibi kullanılabilmesi sebebi ile barlarda içkilerin plastik bardaklarda servis edilmesi,

toplantı ve gösteri yapılan yerlerin girişlerinde silahların teslim alınması) gerekmektedir,

(5) Giriş ve çıkışların kontrolü (örneğin; hırsızlığı önlemek için ürünlere barkot ya da elektronik sistemler yerleştirilmesi, valizlerin havaalanlarında detaylı aranması, güvenlik kamerası kullanılması) gerekmektedir,

(6) Resmi gözetim yapılması (örneğin; özel güvenlik görevlilerinin istihdamı, alarm sistemlerinin kullanılması, radarla hız kontrolü, sürücülere alkol denetimi, kamera ile kırmızı ışık denetimi, güvenlik kamerası kullanımı) gerekmektedir,

(7) Güvenlik amaçlı personel görevlendirilmesi (örneğin; park görevlileri, kondüktörler, apartmanlarda kapıcılar, görevliler tarafından sürekli izlenen güvenlik kameraları) gerekmektedir,

(8) Doğal gözetim (örneğin; dışarıyı görmeyi engellemeyen pencere ve ağaçlar, duyarlı komşular, yeterli dış ışıklandırma) gerekmektedir,

(9) Hedefin ortadan kaldırılması (örneğin; Kuzey İspanya'da bir kilisenin yardım kutusu yerine kilise önüne kredi kartı ile ödeme yapılması için ATM cihazı yerleştirilmesi, jeton yerine kredi kartı ile çalışan telefonların kullanılması) gerekmektedir,

(10) Sahip olunan malın etiketlenmesi (örneğin; satın alınan kitabın üzerine isim yazılması) gerekmektedir,

(11) Cazibenin azaltılması (örneğin; aracın çalınma ve zarar verilme riski olan yerlere park edilmemesi, silahın teşhir edilmemesi, kırık camların tamir edilmesi, metruk binaların onarılması ya da yıkılması) gerekmektedir,

(12) Güvenlik tedbirlerinin alındığının gösterilmesi (örneğin; güvenlik kodlu araç CD çalarlarının kullanılması, mürekkepli güvenlik sistemlerinin kullanılması, araçlara alarm takılması) gerekmektedir,

(13) Kuralların konulması (örneğin; hastane, okul, otel, ulaşım sistemleri ve park gibi yerlerde kullanıcılar için kural ve talimatlar konulması) ihtiyacı vardır,

(14) Bilincin artırılması (örneğin; sigara içmenin yasak olduğu, radar kontrolü olduğu, 18 yaşından küçüklerin giremeyeceği yönündeki uyarı levhaları) gerekmektedir,

(15) Kural tanımazların kontrolü (örneğin; aşırı alkol kullanarak çevreye zarar verebileceklerine yönelik tedbirler, alkollülerin maçlara alınmamaları gibi) sağlanmalıdır,

(16) Uyum sağlamayı kolaylaştırmak (örneğin; yeteri düzeyde trafik işaretlemeleri yapılarak sürücülerin hata yapmalarını ve yanlış karar vermelerini engellemek) gerekmektedir (Clarke, 1997: 17-25, Doğan ve Sevinç, 2011:35). Mekânın suçu engelleyici tasarımından bahseden bir diğer teori ise Kırık Pencereler Teorisi'dir.

6. Kırık Pencere Teorisi

Kırık Pencere Teorisi, James Q. Wilson ve George Kelling tarafından 1982 yılında geliştirilmiştir. Eğer bir mahallede güvenli ve huzurlu bir ortam için suç oranı düşürülmek isteniyorsa öncelikle "kırık camlar"ın temizlenmesi gerekmektedir. En küçük bir huzursuzluğa bile müsamaha gösterilmeyen temiz ve düzenli bir çevre ise o bölgenin izlendiği dolayısıyla ciddi bir suç işlendiği takdirde suçun asla cezasız kalmayacağına işaret etmektedir (Austrup, 2011: 3-4).

Şehirlerdeki fiziki ve sosyal düzensizlikler, suç olaylarını doğrudan arttırmaktadır. Metruk binalar, terk edilmiş araziler, çöplük olarak kullanılan alanlar, cadde ve sokaklardaki dağılmış çöp kutuları, plansız araç park alanları, ışıklandırmanın yetersiz olduğu ıssız caddeler, kıvrımlı sokaklar, duvar yazıları ya da virane haldeki park ve bahçeler fiziki düzensizliklerden bazılarıdır. Sarhoşlar, evsiz insanlar, dilenciler ise sosyal düzensizliğin göstergelerindedir. Teoride kırık camlar olarak sembolize edilen bu düzensizlikler, ağır sonuçları olan suçların ön habercisi olarak görülmektedir. Çünkü bu özelliklere sahip olan alanlar, suçun oluşumunda temel olan düzensizlik, sahipsizlik ve kontrolsüzlük algısını güçlendirmektedir.

Güvenli ve huzurlu bir ortam sunmak adına suç oranının düşürülmesi için öncelikle kırık camları yani fiziki ve sosyal düzensizlikler ortadan kaldırılmalı ve en küçük suça bile izin verilmemelidir. 03.02.2023 tarihinde ulusal bir televizyon kanalı haber bülteninde Kars ilinde bulunan bir iş yerine kapı camını kırarak giren hırsızın, içeriden bazı gıda malzemeleri çalarak kaçtığı, kapı camının kırık olduğunu gören iki ayrı hırsızın aynı gece aynı iş yerine girerek hırsızlık olayını gerçekleştirdiği, aynı iş yerinin aynı gece boyunca 3 farklı hırsız tarafından soyulduğu haberi yayınlanmış; iş yeri sahibi ile yapılan röportajda "Kapıyı açık gören, camı kırık gören bir daha girmiş." ifadelerini kullanmıştır.² Kırık Pencere Teorisinde sembolize edilen koruma mekanizmasının yokluğu, sahipsizlik ve kontrolsüzlük algısı yukarıda verilen örnekte kapının kırılan camı olmuştur.

Kırık Pencere Teorisi'ne göre toplum, ilk kırılmış pencereyi boş vermişliğin bir işareti olarak göreceği için bu tür fiziki düzensizlikler daha büyük suçlara davetiye çıkarmaktadır. Bu nedenle teori, fiziki ve sosyal düzensizlikler ortadan kaldırılarak suçun önlenebileceğini savunurken; Rasyonel Tercih Teorisi'ne göre ise risk artırılarak, ödülleri azaltılarak ve hedefe yönelik çaba artırılıp suç eylemi zorlaştırılarak suç önenebilir.

7. Rasyonel Tercih Teorisi (Akıllı Seçim Teorisi)

Bireylerin ekonomik davranışlarını anlamaya yönelik ortaya çıkan Rasyonel Tercih Teorisi, Ronald Clarke ve Derek Cornish tarafından 1986 yılında yapılan çalışmalar ve suç işleyişi ile suç olaylarına ilişkin rasyonel bir seçim perspektifi oluşturan diğer çalışmalar sayesinde suç araştırmalarında kullanılabilir hale getirilmiştir. Suç; çoğunlukla mantık ve akıl yürütme sonucu yani düşünce

² <https://www.youtube.com/watch?v=R3ZF3-sIMRs>

süzgecinden geçerek işlenmektedir (Yıldız, 2020: 151). Potansiyel suçlu, suç eyleminden önce çevresel değerlendirme yaparak, kâr ve zarar hesabı yaparak harekete geçtiği için bu teoride suça mekândaki fırsatların kâr boyutunun sebep olduğu savunulmaktadır. Potansiyel suçlu, suçun işlenmesi sonucunda ortaya çıkacak olan faydanın girdiği risk sonucunda doğabilecek zarardan fazla olması durumunda suçu işlemeye karar verir ve suçu işler.

Rasyonel tercih teorisinde suç işleme süreci iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada bireyler, gereksinimlerini karşılamak için gerçekten suç işleyip işlemeyeceklerine karar verirler. Alacakları karara; önceki deneyimleri, ahlaki değer yargıları, kendilerine yönelik algıları, suçla ilgili kişisel deneyimleri ve öngörülerini etki etmektedir. Suç işlemeye karar verdikten sonra ikinci aşamada ise, hangi suçu işleyeceklerine karar verirler. İçinde buldukları o anki koşullar işleyecekleri suçla ilgili alacakları kararı etkilemektedir. Acil olarak paraya gereksinim duyulması ya da suç işlemeye teşvik eden bir arkadaşın varlığı karar sürecini etkileyen faktörlere örnektir. Kararı etkileyen faktörler işlenecek suçun türüne göre de değişiklik göstermektedir. Bu aşamada, belirlenen hedefle ilgili kâr ve zarar hesabı da yapılmakta, başarı olasılığı değerlendirilmektedir. Örneğin, hırsızlık yapmak üzere bir ev hedef olarak seçilmişse, evde birilerinin olup olmadığı, eve kolayca girilip girilemeyeceği, evde gerçekten değerli eşya bulunup bulunmadığı hususları analiz edilir. Analiz sonucunda, başarılı olma olasılığı yüksekse ve elde edilecek kâr, olası zararlara göre fazla ise hırsızlık suçu gerçekleştirilir (Cullen ve Agnew, 1999: 254).

Suç işlenmesini önlemeye yönelik alınacak tedbirler açısından Rasyonel Tercih Teorisi yol göstericidir. Suçla ilgili yapılan kâr ve zarar hesabında mekânın fiziki özelliklerinin şahısları suç düşüncesinden uzaklaştırıcı etki yapması ve suçlular açısından oluşacak zararı artırıcı tedbirlerin alınması gerekir. Başka bir deyişle suç işlemeye olanak tanıyacak fırsatlar azaltılmalı ve suç düşüncesini teşvik eden fiziki çevre unsurlarına karşı tedbirler alınmalıdır. Örneğin kamera sisteminin kurulması, alarm sistemi kurulması ya da özel güvenlik görevlilerinin varlığı, dükkânlara kepenk takılması, kapıya sağlam bir kilit takılması gibi faktörler suç düşüncesine karşı alınabilecek bazı tedbirlerdir.

Suç işleme eğiliminde olan kişinin rahat hareket etmesini engelleyecek güvenlik kamera sistemlerinin mevcudiyeti, suç sonrası kaçışını zorlaştıracak sokak aydınlatmasının varlığı ve saklanmasına yarayacak metruk yapıların bulunmaması, kişilerin suç işleme düşüncesini azaltacak veya ortadan kaldıracaktır.

8. Suç Deseni Teorisi

Suç Deseni Teorisi, suçun açıklanmasında Rasyonel Tercih Teorisi, Rutin Aktiviteler Teorisi ve çevresel faktörleri birlikte dikkate almaktadır. Ronald Clarke ve Marcus Felson tarafından 1998 yılında geliştirilmiştir. Suç Deseni Kuramı, suçun genellikle hedefin aktif olduğu mekânların kesişim noktalarında meydana geldiği ve suçluların daha çok bildikleri yerlerde suç işlemeyi yeğlediği kabulüne dayanır.

Suçun alışveriş merkezleri, ticari caddeler, pazarlar vs. gibi kalabalık mekânlarda olagelmesi buna örnek gösterilir. Suç Deseni Teorisi, bireylerin hem etkinlik alanlarına hem de farkındalık alanlarına sahip olduklarını öne sürmektedir. Bireylerin farkındalık alanları, yaşadıkları, bildikleri yani etkinlik içinde oldukları alanlardır (Koca ve Çolpan Erkan, 2022: 165). Bu kabule göre insanların evleri, iş yerleri ve eğlence alanları arasındaki dolaşım mekânları suçlunun farkındalık alanlarını oluşturmakta ve suçlunun suça nasıl karıştığına dair ipuçları vermektedir (Koca ve Çolpan Erkan, 2022: 165).

Suç işleme potansiyelinde olan bir kişi, rutin aktiviteleri sırasında fiziki, sosyal ve psikolojik çevresindeki ipuçlarından ve fırsatlardan yola çıkarak hedefini belirler yani suç düşüncesine karar verir ya da suç düşüncesinden uzaklaşır. Çünkü bu ipuçları bir hedefin iyi ya da kötü olduğunu tanımlar. Bu durumda güvenlik ile ilgili tüm çevresel faktörler kişinin suç düşüncesini etkilemektedir.

Evinden iş yerine metrobüs kullanarak giden bir kişi, bu ulaşım araçlarında suç olaylarının artması üzerine güvenlik algısını değiştirerek ulaşım aracı olarak deniz yolunu tercih edebilir. Devamlı gidilen sinemanın merkezi bir yer olduğu ve bu çevrenin olası bir terör saldırısına maruz kalabileceğine yönelik okunan haberler, alınan duyumlar kişiyi farklı bir aktivite çevresine yönlendirebilir. Bu örüntüde akıllı kararlar her zaman önceliklidir (Cicerali ve Cicerali, 2016: 8).

Güvenli Şehir Yaklaşımı Üzerine Tartışma ve Değerlendirmeler

Suçun önlenmesi amacıyla suç fırsatlarının ortadan kaldırılması için fiziki ve sosyal çevreye müdahale edilerek, suça sebep olan fiziki ve sosyal koşullar gözden geçirilmelidir. Aynı zamanda suç işleme potansiyelinde olan veya suç işlemiş şahıslara karşı da tedbirler alınması gerekir. Suç işleme potansiyeline sahip şahıs veya şahıslara yönelik önleyici tedbirler alınması gerekirken; suç işlemiş olan şahıslara yönelik olarak da yeni suç işlemelerini önleyici tedbirler alınması ihtiyacı vardır. Toplumun sosyo-ekonomik nitelikleri, nüfus özellikleri gibi faktörler de suç önleme politikalarında üzerinde durulması gereken konulardır. Suçun önlenmesi amacıyla fiziki ve sosyal çevreye yapılacak olan müdahaleler temel alındığında Güvenli Şehir Yaklaşımı ortaya çıkmaktadır.

Suç, kolluk hizmetleriyle önlenemediği gibi suç önleme politikaları ve programlarının uygulandığı "Güvenli Şehir Yaklaşımı" ile de önlenmektedir. Ancak güvenli şehir, suç olaylarının hiç olmadığı veya az olduğu bir şehir anlamına gelmemektedir. Güvenli Şehir Yaklaşımı, mekânın suça etkisinden yola çıkarak, güvenlik kaygılarını ve kamu düzenini göz önünde tutarak yapılan şehir planlamasını, bina tasarımlarını, trafik düzenini, şehir güvenlik sistemlerini kapsamaktadır. Güvenli Şehir, toplumun kendilerini şehrin herhangi bir yerinde ve saatinde güvende hissettikleri şehirdir. Suçların önlenmesi için en uygun sosyal ve fiziki koşullar sağlamaya çalışılırken, suç işlendikten sonra da suçluların yakalanmasını kolaylaştıran tasarımların bütünüdür. Bu kapsamda ülke genelinde il merkezlerine giriş noktalarında kurulan Yol Kontrol Noktalarında 24 saat esasına göre görev yapan kolluk kuvvetlerinin yapmakta olduğu denetimlerin, suç işleme düşüncesinde olan şahıslar için caydırıcı, işlenen suçların faillerinin yakalanması

için de etkili bir uygulama olduğu bilinmektedir. Örneğin, Kocaeli ve Bursa şehirlerinden Yalova şehrine giriş noktasında bulunan Yol Kontrol Noktalarında yapılan denetimlerde yakalanan uyuşturucu madde, ruhsatsız silah taşıma ve nakletme başta olmak üzere birçok suça el konularak işlenmesi muhtemel daha önemli suçların önüne geçilmiş, ayrıca işlenen suçlardan dolayı aranan birçok firari şüpheli bu noktalarda yakalanmıştır.

Bahse konu yol kontrol noktalarında yapılan uygulamalar, Plaka Tanıma Sistemi (PTS), Trafik Elektronik Denetleme Sistemi (TEDES), Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (KGYS) gibi sistemler ile de desteklenmektedir. Yol Kontrol Uygulamaları, suç işleme düşüncesinde olan şahıslar için caydırıcı ve önleyici bir uygulama; suç işleyen şahısların yakalanması için ise muhtemel bir nokta olmakla birlikte bu noktalarda yapılan uygulamalarda kolluk kuvvetlerinin suç ve suçluyla olan mücadelesini gören vatandaşların, yaşadıkları şehirdeki güvenlik kaygısını minimum seviyelere indireceği de aşikârdır.

Güvenli Şehir Yaklaşımı'na göre suç önlemede kullanılan geleneksel polisiye tedbirler sürekli olarak revize edilmektedir. Örneğin Yalova il merkezi ve ilçelerinde meydana gelen başta hırsızlık ve uyuşturucu madde ticareti ve kullanımı olmak üzere birçok olayın faillerinin Bağlarbaşı Mahallesi ile bağlantısının bulunması (uyuşturucu madde satışının genel itibarıyla bu mahallede yoğunlaşması ve hırsızlık olaylarındaki suça konu eşyaların satışının bu mahallede kolay olması) nedeniyle Yalova Emniyet Müdürlüğü tarafından Bağlarbaşı Mahallesi'ne bir Polis Noktası kurulmakla birlikte, bu bölgedeki devriye hizmetlerinin daha sık ve etkin bir şekilde yürütüldüğü bilinmektedir.

Suç işlenen yerdeki fiziki şartlar ve suçu kolaylaştıran unsurlar potansiyel suçlular açısından risk olan faktördür ve suç ile elde edilmesi düşünülen kazançlar değerlendirilir. Bu nedenle, suç işleme eğiliminde olanlar için risklerin artırılması ve olası kazançların da azaltılması söz konusudur. Bu çerçevede gerçekleştirilecek çalışmalarda belirli suçlarla ilgili ortak risk ve zorluklar ile suç işleme niyetinde olanların yakalanma riskini artırmak; suç sonrası elde edilmesi düşünülen kazancı azaltmak ve bu şekilde hedef alınan suçlar için elverişli olabilecek bütün fırsatları en aza indirmek amaçlanmalıdır (Clarke, 1997: 91-150 akt. Geleri, 2010: 29).

Yalova Valiliği'nin 2022 yılında yayımladığı emir yazısında; ikinci el eşya alım satımı yapan iş yerlerinin ve demir hurda alımı yapan iş yerlerinin alışveriş yaptıkları kişilere ait kimlik bilgilerinin kaydını tutma zorunluluğu getirilmiştir. Bu uygulamayla birlikte ikamet veya işyerlerinden hırsızlık yapan şahısların çalıntı malzemeleri, rahat bir şekilde satmalarının önüne geçilmek istenmiştir. Hırsızlık mallarını satmak isteyen şüpheli şahıslar, satış esnasında kimlik bilgisi vermek durumunda olduklarından yakalanma riskinin artması nedeniyle hırsızlık olayına karışmayacakları veya karışsalar dahi kimlik bilgisi verme zorunluluğundan dolayı yakalanmalarının kolaylaşacağı öngörülmüş ve suçun sağlayacağı fayda-zarar dengesinden hareketle hedeflenen amaca ulaşılmasında nispeten başarılı olunmuştur.

Şehirsiz mekânda güvenlik kameralarının artışı, evlere ve arabalara alarm sistemlerinin takılması ve güvenli sitelerin sayısındaki artış ve özel güvenlik hizmetlerinde yaşanan gelişmeler yukarıda bahsedilen teorilerden yola çıkarak Güvenli Şehirler için atılan adımlardandır. Sosyal Düzensizlik, Kırık Pencereler, Rasyonel Tercih, Rutin Aktiviteler, Durumsal Suç Önleme, Suç Deseni, İnşa Edilmiş Çevre ve Savunulabilir Mekân teorileri kapsamında kameralı güvenlik sistemleri, potansiyel suçlular açısından riski azaltan ve suç işlemeye yönelik motivasyonlarını düşüren önemli faktörlerdendir.

Kamu kurumlarında, özel kuruluşlarda ve toplantı, konser, sahne gösterileri gibi sosyal ve kültürel etkinliklerde özel güvenlik görevlilerin istihdamı ve bu yapının etkin kullanımı, rasyonel tercih teorisi, rutin aktiviteler ve durumsal suç önleme teorilerinden hareketle suç düşüncesi oluşturan çevresel faktörlerin azaltılmasında etkili olmaktadır.

Metruk binaların, terk edilmiş ve ıssız alanların varlığı kişilerde suç düşüncesi yaratan fırsatlar sunmaktadır. Kırık Pencereler Teorisi, suç oluşumunda metruk binalar gibi yapıların oluşturduğu düzensizlik, sahipsizlik, denetimsizlik, kontrolsüzlük duygularına dikkati çekmektedir. Bu duygular kişilerde suç düşüncesi oluşturarak çevresel görüntünün suç ile ilişkisini ortaya koymaktadır. Tarihi ve kültürel eser niteliğinde olması nedeniyle yıkılması mümkün olmayan metruk binaların onarım ve bakım çalışmalarının yapılması suçun önlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

Ülkemizde 14.03.2018 tarihinde 81 il valiliğine gönderilen İçişleri Bakanlığı Genelgesi'nde "can ve mal güvenliğini tehdit eden, çevre kirliliğine yol açan ve şehir estetiğine uygun olmayan metruk binalar ve enkazlarının, başta uyuşturucu olmak üzere, zararlı maddelerin kullanımı, gizlenmesi ve kaçakçılığının yapılması gibi amaçlarla kullanıldığı" vurgusu yapılmıştır. Genelge kapsamında ilgili kurumlarca tespiti yapılan metruk binaların sahiplerine ulaşılarak gerekli tedbirlerin alınmasını, tedbir alınmayan metruk binalar için belediyelerce çevre aydınlatması sağlanması, kolluk güçlerince ise devriye hizmetlerinin artırılması, devam eden süreçte bu metruk binalar için yıkım kararı alınarak uygulanması talimatı verilmiştir.³

Cadde, park ve sokak aydınlatmaları, kişilerde güvenlik duygusu oluşturarak suç korkusunu azaltırken yetersiz olması durumunda ise asayiş olayları açısından suç olayını oluşturan çevresel bir faktör haline almaktadır. Suç korkusunun azalmasıyla birlikte kişilerin yaşam kalitesi yükselir, yaşam kalitesiyle birlikte de toplumsal sorunlar ve suç riski azalır. Bu kapsamda Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından şehirlerde asayiş olayları açısından riskli olarak değerlendirilen bölgelerdeki sokak aydınlatmaları konusunda periyodik denetimler yapılmakta ve sokak aydınlatmaları ile yaşanan asayiş olayları arasındaki bağın tespiti amacıyla kayıtlar tutulmaktadır.

Cadde ve sokak isimlerini, meskenlerin numaralandırmaları gösteren tabelaların varlığı, görüşü olumlu ve olumsuz şekilde etkileyen ağaçlar, cadde ve sokak

³ <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/sehirlerin-guvenligi-icin-metruk-binalar-yikiliyor/1157396>

genişlikleri, düzgün ve uzun yollar, caddeye bakan pencere sayısı, otobüs duraklarının konumu, komşuluk ilişkileri, trafik akışının fazla oluşu, otobüs güzergâhları, polisin varlığı ve konumu, ev girişlerinin konumu, telefon kulübelerinin konumu, ticari işyerlerin varlığı ve yoğunluğu, barların varlığı, terk edilmiş ve ıssız alanlar gibi mekânsal özellikler, Güvenli Şehir Yaklaşımı'nda dikkat edilmesi gereken diğer özelliklerdir.

Kontrollü trafik akışının da suçla mücadeleye katkısı vardır. Güvenli Şehir Yaklaşımı'na göre, cadde ve sokakların planlanması suç önlemede dikkat çeken bir diğer konudur. Çıkmaz sokaklar, merdivenli ve kıvrımlı sokaklar, site içleri, tek yön sokaklar ve özel kullanım havası veren sokak girişlerinin yabancılar tarafından daha az kullanıldığı, buralarda oturanların genelde birbirlerini tanıdığı veya birbirlerine aşına olduğu ve çevrelere sahiplenmelerine katkıda bulunduğu, böylece buralarda daha az suç işlendiği söylenebilir. Geçiş kolay, doğrudan trafik akışı olan sokaklar daha fazla insan ve araç çekmektedir. Yaya ve otomobil trafiğinin yoğun olduğu, kolayca hemen her yerde yaya ve araç trafik yollarına geçişin bulunduğu sokak ve mahallelerde daha fazla oranda suç ve suç korkusuna rastlanmaktadır. Bu nedenle, sonu kapalı (ileriye transit geçişin olmadığı) çıkmaz sokakların, siteler içi dışarıya çıkışın olmadığı yolların ve oturanların sahiplenme hislerini geliştirecek, özel yol hissini verebilecek, daha az kullanıma uygun yolların yapılması suçla mücadelede olumlu etkiler meydana getirecektir (Geleri, 2010: 30-31).

Şehir nüfusunun ve trafiğin yoğun olduğu alanlarda planlamanın yoksunluğu mekân-suç ilişkisi açısından suç düşüncesine fırsat sunduğu gibi suç olaylarına zamanında müdahale edilmesini, olayın şüphelilerinin yakalanmasını, olay yerinin ve suç delillerinin korunmasını da engelleyen bir durumdur. Otoparkların inşa edilmesi, trafik işaret ve levhalarının trafiği rahatlatarak şekilde tasarlanması, alınabilecek önlemlerden bazılarıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumsal gelişmenin sürekli olarak yaşandığı şehirler, insanların çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan pek çok hizmetin sunulduğu yerleşmelerdir. Modern şehirler, olumlu yönde çeşitli imkânlar sunduğu kadar, suç ve şiddetin yaşanması için çeşitli fırsatların ve hedeflerin var olduğu mekânlardır.

Şehirlerde yaşanan suç olayları, toplumsal ve bireysel güvenliği, yaşam kalitesini, sürdürülebilir kalkınmayı, şehirlerin sosyal, kültürel, fiziki ve ekonomik yapılarını bozmaktadır. Bu nedenle şehirleri suç olaylarından arındırmak için teorilerden ve bilimsel görüşlerden yola çıkarak çözüm yollarının disiplinler arası yaklaşım ile ve bütüncül bakış açısı ile ortaya konulması gerekir. Şehirsel yoksulluğun ve işsizliğin ortadan kaldırılmaması, nüfusun niteliğinin iyileştirilmemesi ya da şehre dair fiziki çözümlerin getirilmemesi durumunda tek başına suçu önlemeye yönelik diğer yöntem ve cezalar yetersiz kalmaktadır.

Suçun, kanunlar aracılığı veya geleneksel polisiye tedbirleri ile önlenmesi mümkün olmadığı gibi suçun önlenmesinde herkese düşen bir görev ve sorumluluk bulunmaktadır. Toplum güvenliğinde tüm sorumluluk polis teşkilatı başta olmak

üzere güvenlik güçlerine verilmeden yerel yöneticilerle, ilgili kamu kurumları ve özel kuruluş temsilcileriyle ve bilimsel yollarla analizlerin yapılabilmesi amacıyla üniversitelerle işbirliği yapılması bir zorunluluktur. Tutulan suç istatistikleri kapsamlı ve güncel olduğu kadar aynı zamanda uygulanan politikaların işlevselliğini test etmek için de bir kıstas olarak kullanılmalıdır. Bir şehir veya ülke genelinde alınacak olan güvenlik tedbirleri, suç önleme politikalarına ve ceza adalet sistemi yaptırımlarına dayandırılmalıdır.

Fiziki çevrede düzenlemelerle oluşturulan düzenli imar planları, bina tasarımları, trafik düzeni, kolluk kuvvetleri tarafından sağlanan önleyici devriye hizmetleri, güvenlik kameraları, alarm sistemleri, özel güvenlik personeli ve sistemleri, suça maruz kalma potansiyelinde olan mağdurların güçlendirilmesi, şehrin gelişiminde göz önüne alınarak suçun önlenmesinde temel kıstas olmalıdır. Böylece bir şehir tasarlanırken şehir güvenliği ön planda tutularak "Güvenli Şehir" kavramı amaçlanmalıdır. Savunulabilir Mekân Teorisi, İnşa Edilmiş Çevre Teorisi, Rutin Faaliyetler Teorisi, Durumsal Suç Önleme Teorisi, Kırık Pencere Teorisi, Rasyonel Tercih Teorisi, Suç Deseni Teorisi ve Sosyal Düzensizlik Teorisi "Güvenli Şehir" oluşumunun önemini gösteren başlıca teorilerdendir. Böylece suç-ceza ilişkisine fırsat vermeden önleyici tedbirler alınmalıdır.

Unutulmaması gerekir ki toplumsal ve teknolojik gelişmelerle birlikte suç olayları, suç unsurları ve suçlu profilleri de değişmektedir. Buna bağlı olarak suç teorilerinin, suç önleme yaklaşımlarının, politikalarının ve modellerinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım ve modellerin çıkış noktası ise toplumda meydana gelen suç olaylarını minimuma indirmek, kişilerde suç düşüncesi oluşumunu engellemek ve toplumu oluşturan bireylerde güvenlik algısını güçlendirmek olmalıdır.

KAYNAKÇA

Aksoy, E. (2007). Suç ve Güvenli Kent Yaklaşımı. TMMOB Mimarlar Odası Bülteni Kent ve Suç Dosyası, 6(1), 11-16.

Aliağaoğlu, A. (2007). *Balıkesir Şehrinde Suçlar: Coğrafi Bir Yaklaşım (2005) (1. Baskı)*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Aliağaoğlu, A., & Uğur A. (2021). Kentlerde Suç ve Suça İten Sebepler, Suçla İlgili Teorik Çalışmalar. *Doğu Coğrafya Dergisi Haziran-2021 26(45)*, 37-54.

Ataç, E., & Gürbüz, D. (2009). Kentsel Mekânda Gelişen Suça Müdahale Etmede Disiplinler Arası Güvenlik Politikaları. *Polis Bilimleri Dergisi 11(1)*, ss.25-46.

Atik, Ç. (2014). Burdur İli Merkez İlçesi Kırsalında İşlenen Asayiş Suçları. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. Tez No: 369184.

Austrup, S. (2011). The Person Behind the "Broken Window": The Influence of the Environment and Personality on Undesired Behavior, University of Twente Student Theses, Enschede (Holland).

Balcı, A. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.

Başaran, E. (2022). Türkiye'de Suç Coğrafyası Araştırmaları Bir Literatür Değerlendirmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 23(42)*, 625-667.

Ciceralli, E. E., & Ciceralli L.K. (2016). *Çevre ve Suç: Şehir Güvenliğini Artırmada Çevre Psikoloji Yaklaşımı*. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi Yayınları.

Clarke, R. V. (1997). *Situational Crime Prevention, Building a Safer Society, Strategic Approaches to Crime Prevention*, Tonry & D.P. Farrington (eds) *Crime and Justice: A Review of Research 12*, Chicago ve Londra: The University of Chicago Press.

Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). *Social Change and Crime Rate Trends: A Routin Activity Approach*. *American Sociological Review* 44, 588-608.

Cullen, F. T., & Agnew, R. (1999). *Criminological Theory: Past to Present*. Los Angeles, CA: Roxbury Publishing Company.

Doğan, H. İ., & Sevinç, B. (2011). Suç Teorileri ve Şehir Güvenliği: Bitlis İliyle İlgili Genel Bir Değerlendirme. *Polis Bilimleri Dergisi* 13(4), 27-53.

Dolu, O. (2009). Bir Fırsat Olarak Suç: Suçun Durumsal Belirleyicileri, Suç Fırsatları ve Rutin Faaliyetler Teorisi. *Polis Bilimleri Dergisi* 11(2), 1-29.

Dolu, O. (2012). *Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Geleri, A. (2010). Şehirlerde Suç Önleme Politikalarının Geliştirilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi* 12(3), 23-39.

Kaypak, Ş. (2013). Çevresel Güvenlik ve Sınıraşan Çevre Suçları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 38, 11-22.

Koca, T., & Çolpan Erkan, N. (2022). Kentsel Güvenliğin Sağlanmasında Tasarım Rehberleri. *TMMOB, Şehir Plancıları Odası* 32(1), 162-173.

Newman, O. (1972). *Defensible Space, People and Design in the Violent City*. London: Architectural Press.

Uludağ Eraslan, R. (2019). Gözetim Toplumu Algısına Sanatsal Tepkiler. *Ulakbilge* 43 (2019 Aralık), 867- 879.

Yıldız, F. (2020). Rasyonel Seçim Teorisi ile Organize Suçları Anlamak. *Akademik Hassasiyetler* 7, 147-171.

Yirmibeşoğlu, F., & Ergun, N. (2007). İstanbul'da Suç. TMMOB Mimarlar Odası, Bülten 55, Ankara.

<https://www.youtube.com/watch?v=R3ZF3-sIMRs> Erişim Tarihi: 03.02.2023

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/sehirlerin-quvenligi-icin-metruk-binalar-yikiliyor/1157396> Erişim Tarihi: 08.10.2023

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Suç, ceza hukukuna göre kanun tarafından yaptırım uygulanan her türlü davranış ve hareketlerdir. Suç kavramı içerisine giren davranış ve hareketler, aynı zamanda toplumun norm ve değerlerine de aykırıdır. Coğrafyanın temel çalışma alanı insan-mekân ilişkisinden yola çıkan suç coğrafyası ise suçların işlendiği mekân ve mekânın suça olan etkisini incelemektedir. Her mekân kendi koşul ve özelliklerine göre değerlendirilerek analizler yapıldığında mekânın suça sebep olan bazı olanakları sağladığı ortaya çıkmaktadır. Araştırmamızın amacı, daha önce yapılan teorik çalışma ve araştırmalara katkı sağlayarak çeşitli sonuçlara varmaktır. Genel olarak hukukçuların ilgilendiği ancak suç coğrafyasının da araştırma konusu olan suç kavramının mekân ile olan ilişkisi, suç coğrafyasına daha fazla önem verilmesi gerektiğini göstermektedir. Türkiye'de henüz 20 yıl civarında bir tarihi geçmişi olan suç coğrafyasının literatür eksikliğini kapatması adına bu çalışma da katkı sağlayacaktır. Araştırma konusunda yapılan literatür

taraması ile incelenen konunun özgünlüğü amaçlanmıştır. Gözden geçirme, değerlendirme ve sentezleme yöntemleri ile araştırma konusu kapsamında yayınlanmış çalışmalar incelenmiştir. Literatür taraması esnasında çalışmaları yapan bilim alanları ile ilgili herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. Coğrafya alanında yapılan çalışmaların sınırlılığı nedeniyle suçun mekânsallığına vurgu yapan her kaynaktan yararlanılmış, zaman sınırlaması yapılmamıştır. Araştırmada bütüncül, eleştirel bir yaklaşım sergilenmiştir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve işsizlik, yoksulluk, nüfus hareketliliği, şehirleşme, göçlerle meydana gelen etnik-ulusal çeşitlilik, aile yapısında bozulmalar, eğitimdeki yetersizliklerin sebep olduğu sosyal çözülme, savaşlar, ekonomik bunalımlar gibi sebeplerle farklı kültür, ırk ve ekonomik seviyeden insanın bir araya gelmesi sonucu homojen yapısı bozulan karmaşık sosyal yapılar ve tüm bu faktörlerin mekân üzerinde meydana getirdiği fiziki değişimler doğrudan suç düşüncesi için fırsat sunmaktadır. Duvarlarda grafitilerin varlığı, harabe durumdaki yapıların varlığı, yetersiz ışıklandırma, تنها sokaklar ve caddeler, çöp ve kirletici unsurlar, yetersiz veya eksik güvenlik tedbirleri gibi mekânsal özelliklerle suç kavramı arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Savunulabilir Mekân Teorisi, şehirselleşen tasarım yoluyla suç önlemeyi hedeflemektedir. İnşa Edilmiş Çevre Teorisi ise yerleşim yerlerinin sosyal birlikteliğin gelişimine olanak vermesi halinde suç oranlarında da azalma meydana geleceğini savunur. Rutin Faaliyetler Teorisi'ne göre suçlu, günlük hayattaki rutininde hedefi değerine, taşınabilirliğine, görünürlüğüne ve erişebilirliğine göre belirler. Suç düşüncesinin meydana gelmesini sağlayan uygun bir hedefin varlığı, koruyucu ve önleyici tedbirin eksikliği veya yokluğu, güvenliğin sağlanmamış olması suçun oluşmasına neden olmaktadır. Durumsal Suç Önleme Teorisi, suç işleme olasılığı olan çevrede alınacak önlemler, fiziki düzenlemeler, uygulanacak teknikler ve planlanan çevresel tasarımlar ile çevrenin kişinin zihninde suç düşüncesi oluşturmasını sağlayacak suç fırsatlarının azaltılacağını savunur. Kırık Pencere Teorisi'ne göre bir mahallede bazı camları kırık olan binada onarım çalışmaları yapılmazsa insanlarda boş vermişliğin bir işareti olarak sahipsizlik, denetimsizlik ve kontrolsüzlük duygusu oluşturacağı için kişilerin diğer camları da kırma eğiliminde olması kaçınılmazdır. Rasyonel Tercih Teorisi'ne göre genellikle mantık ve akıl yürütme sonucu yani düşünce süzgecinden geçerek ortaya çıkan suç, kâr ve zarar hesabı yapılarak, mekânda var olan fırsatlardan ve kazanımlardan hareketle işlenmektedir. Suç Deseni Teorisi, suçun genellikle hedefin aktif olduğu mekânların kesişim noktalarında meydana geldiğini ve suçluların daha çok bildikleri yerlerde suç işlemeyi yeğlediği kabulüne dayanmaktadır. Sosyal Düzensizlik Teorisi de suçun meydana geldiği çevre ile suç oranları arasındaki karşılıklı ilişkileri ortaya koymaya çalışarak suça mekânsal bakış açısı kazandırmıştır. Suçun şehirselleşen mekândaki algısı güvensizlik hissidir. Artan suç oranları ve gelişen yeni suç türleri, şehirlerde güvensizlik hissi, suç korkusu veya suça maruz kalma korkusu olarak algılanarak kişilerde yaşam kalitesini düşürmektedir. Şehirselleşen mekânın kişilerde yarattığı güvensizlik hissi, suç korkusu veya suça maruz kalma korkusu aynı zamanda mekânın fiziki, sosyal ve ekonomik özelliklerinin değişimine neden olmaktadır. Tüm bu özellikler, şehir sakinlerinde suç korkusu oluşturmaktadır. Bunu ortadan kaldıracak olan ise güvenli şehir mekânları tasarımıdır. Çevresel eşitsizlikleri ortadan kaldırarak, güvenli şehir mekânları planlayarak, yaşam kalitesi yüksek yapılar oluşturmak için suç teorilerinden yola çıkarak disiplinler arası çalışmalar ve bütüncül yaklaşım ile şehir planlamaları yapılması "Güvenli Şehir" yaklaşımını ortaya çıkarmaktadır.

EXTENDED ABSTRACT: Crime is any behavior or action sanctioned by law according to criminal law. Behaviors and actions that fall within the concept of crime are also against the norms and values of society. Crime geography, which is the main field of study of geography based on the human-space relationship, examines the place where crimes are committed and the effect of the place on crime. When each place is evaluated and analyzed

according to its own conditions and characteristics, it becomes clear that the place provides some opportunities that cause crime. The aim of our research is to reach various conclusions by contributing to previous theoretical studies and research. The relationship between the concept of crime and space, which is generally of interest to lawyers but is also the subject of research in crime geography, shows that more importance should be given to crime geography. This study will also contribute to filling the literature gap on crime geography, which has a history of around 20 years in Turkey. The aim of the literature review was to ensure the originality of the subject examined. Studies published within the scope of the research topic were examined using review, evaluation and synthesis methods. During the literature review, no restrictions were made regarding the scientific fields that carried out the studies. Due to the limitations of studies in the field of geography, every source emphasizing the spatiality of crime was used and no time limitation was made. A holistic, critical approach was taken in the research. As a result of people from different cultures, races and economic levels coming together due to reasons such as injustice in income distribution and unemployment, poverty, population mobility, urbanization, ethnic-national diversity caused by migrations, disruptions in family structure, social disintegration caused by inadequacies in education, wars and economic depressions. Complex social structures whose homogeneous structure is disrupted and the physical changes caused by all these factors on the space directly present an opportunity for criminal thinking. There is a close relationship between the concept of crime and spatial features such as the presence of graffiti on the walls, the presence of ruined buildings, inadequate lighting, deserted streets and avenues, garbage and polluting elements, inadequate or missing security measures. Defensible Space Theory aims to prevent crime through urban design. The Built Environment Theory argues that if settlements allow the development of social cohesion, crime rates will decrease. According to Routine Activities Theory, the criminal determines the target in his daily life routine according to its value, portability, visibility and accessibility. The existence of a suitable target that enables the idea of crime to occur, the lack or absence of protective and preventive measures, and the lack of security cause the crime to occur. Situational Crime Prevention Theory argues that crime opportunities will be reduced by taking precautions, physical arrangements, techniques to be applied and planned environmental designs in the environment where crime is likely to occur, which will enable the environment to create criminal thoughts in the person's mind. According to the Broken Windows Theory, if repair work is not done on a building with some broken windows in a neighborhood, it is inevitable that people will tend to break other windows as it will create a feeling of dereliction, lack of control and lack of control as a sign of neglect. According to Rational Choice Theory, crime, which generally occurs as a result of logic and reasoning, that is, through the filter of thought, is committed by calculating profit and loss, based on the opportunities and gains available in the place. Crime Pattern Theory is based on the assumption that crime generally occurs at the intersections of places where the target is active and that criminals prefer to commit crimes in places they know more. Social Disorder Theory also brought a spatial perspective to crime by trying to reveal the interrelationships between the environment where crime occurs and crime rates. According to the Broken Windows Theory, if repair work is not done on a building with some broken windows in a neighborhood, it is inevitable that people will tend to break other windows as it will create a feeling of dereliction, lack of control and lack of control as a sign of neglect. According to Rational Choice Theory, crime, which generally occurs as a result of logic and reasoning, that is, through the filter of thought, is committed by calculating profit and loss, based on the opportunities and gains available in the place. Crime Pattern Theory is based on the assumption that crime generally occurs at

the intersections of places where the target is active and that criminals prefer to commit crimes in places they know more. Social Disorder Theory also brought a spatial perspective to crime by trying to reveal the interrelationships between the environment where crime occurs and crime rates. The perception of crime in urban space is a feeling of insecurity. Increasing crime rates and developing new types of crime are perceived as a feeling of insecurity in cities, fear of crime, or fear of being exposed to crime, reducing people's quality of life. The feeling of insecurity, fear of crime or fear of being exposed to crime that the urban space creates in people also causes changes in the physical, social and economic characteristics of the place. All these features create fear of crime in city residents. What will eliminate this is the design of safe city spaces. Interdisciplinary studies and holistic approach to city planning based on crime theories in order to eliminate environmental inequalities, plan safe city spaces, and create cities with high quality of life reveal the "Safe City" approach.